

DOMINGO MESTRE

XAVIER AMORÓS

ROSER VERNET

AIDA JORDÀ

ROGER PASQUAL

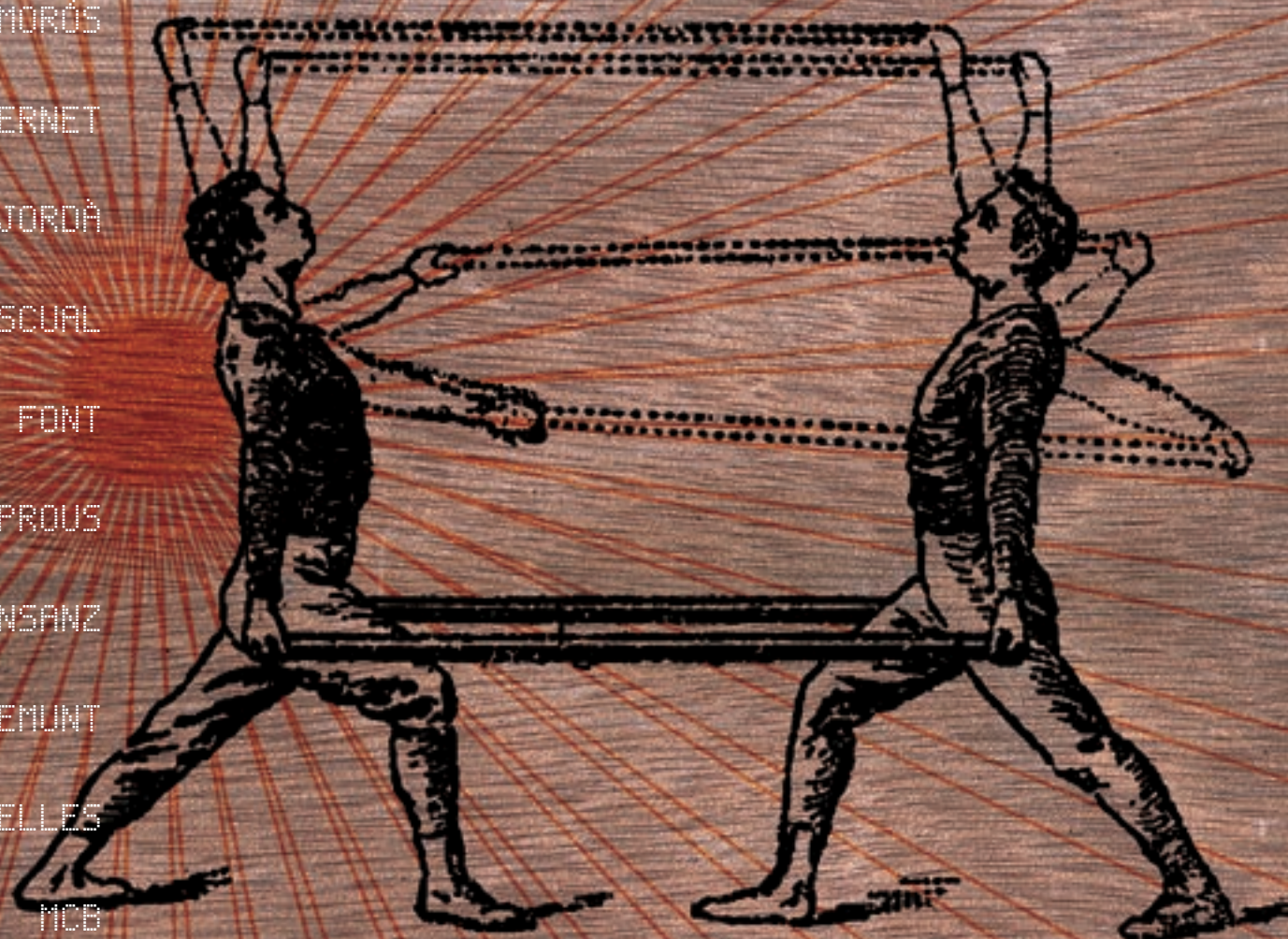
JORDI MARTÍ I FONT

JOSEP M. RIBAS PROUS

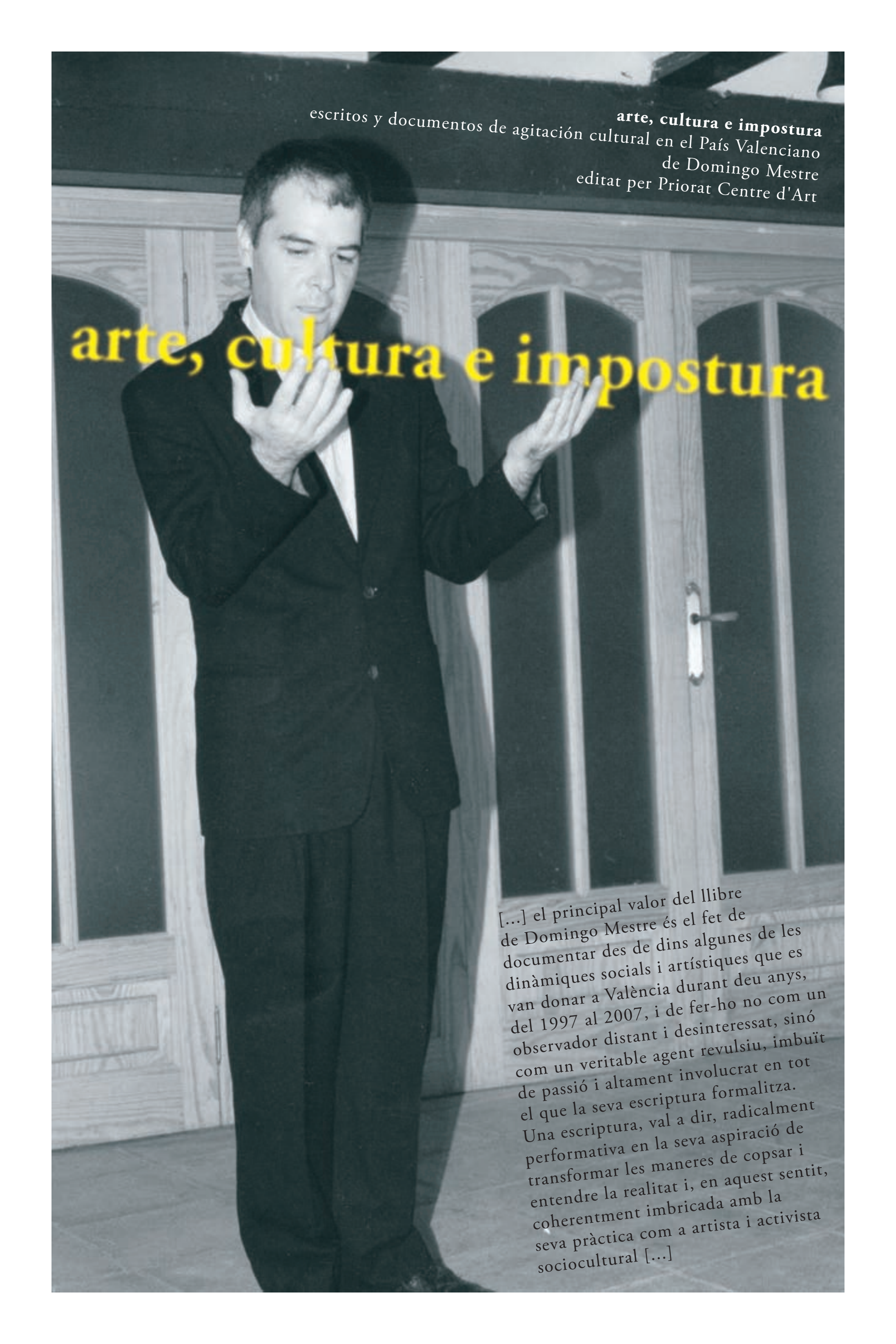
TONI ORENSANZ

SERGI CASADEMUNT

MARC CORTADELLES

QUI A QUI. QUI AQUÍ? NÚM. 3

escritos y documentos de agitación cultural en el País Valenciano
arte, cultura e impostura
de Domingo Mestre
editat per Priorat Centre d'Art

arte, cultura e impostura

[...] el principal valor del llibre de Domingo Mestre és el fet de documentar des de dins algunes de les dinàmiques socials i artístiques que es van donar a València durant deu anys, del 1997 al 2007, i de fer-ho no com un observador distant i desinteressat, sinó com un veritable agent revulsiu, imbuït de passió i altament involucrat en tot el que la seva escriptura formalitza. Una escriptura, val a dir, radicalment performativa en la seva aspiració de transformar les maneres de copsar i entendre la realitat i, en aquest sentit, coherentment imbricada amb la seva pràctica com a artista i activista sociocultural [...]

Reus, Pradell i Xavier Amorós

ROSER VERNET
FOTOS: ÀIDA JORDÀ

La conversa amb Xavier Amorós va ser una conversa desendreçada, però rica. Com passa sovint quan deixem fluir els temes i els records sense ordre ni concert. El vaig conèixer ja fa anys i, com amb altres “venerables avis”, m’hi he entenc d’allò més bé. Quan van dir-me d’entrevistar-lo em va fer patxoca. Però ni jo sóc entrevistadora ni la relació entre els dos va permetre que la cosa es fes de manera formal amb preguntes i respostes acotades, pensades i triades. Tot i que he de dir que en certa manera ho vam intentar. Vam xerrar sobre tot i res (el Priorat, i Pradell —és clar—, el Quim Soler —tu diràs—, la llengua, la literatura i la política d’aquest país nostre, l’immediat i el de més lluny). Aquestes quatre ratlles són un esquitx de les dos hores de conversa, i de lectura en allò que toca més directament al Priorat. Feia anys que no ens vèiem i vam constatar que això no podia ser. I menys ara que, amb les obres faraòniques de la carretera dels colls, Reus està, per bé i per mal, a un cop de pedra.

Però ja se sap que tots anem atabalats...

Sí, massa. Saps que no he estat mai al Molar... Estic fotudot, sobretot de les cames, i ara em bellugo ben poc. Tinc 85 anys ja, tot i que a vegades me n’oblido, de l’edat que tinc.

Però continues escrivint.

Sí, poc però. Un article cada quinze dies a *El Punt*, per no perdre... el punt. I poca cosa més. De llibre ja no en penso fer cap més, tot i que de vegades encara en tingui ganes. En tot cas el faré per a mi i no em comprometré, perquè l’últim que vaig fer el vaig fer amb pressió i m’ho vaig passar malament.

Xavier Amorós i Solà (Reus, 1923) no s’ha cansat de dir a tot hora i pertot que ell podia acceptar que era escriptor, perquè havia escrit i publicat, però “mai no m’atreviré a dir que sóc un literat, ni que sóc poeta —anys enrere vaig escriure versos amb certa reiteració i fervor, exercici que vaig abandonar fa quaranta-dos anys per respecte a la poesia”.

Aquí, segurament que discreparíem:

*Sóc al Pradell de les cinc del matí,
a la deu mateixa de l'aigua.
Veig els barrancs de tres en tres
i els pins malaguanyats,
i començo a comprendre
el perquè de les coses meves.*

Les cinc del matí, l’hora de la veritat, d’anar cap al tros, quan encara era fosc. Això només ho he vist a Pradell i jo em quedava esbalaït.

*Jo també moriria
com les vinyes que moren pujant.
I em dol no tenir set
mentre la gana és viva.
I oblido,
al migdia,
a l'ombra,
dins la flaire animal
de la figuera.*

*Sento el colp de molts cànecs alhora,
com si s'hagués romput
la corda del temps.*

*Evoco
aquell fang nobilíssim
que feia dolorosa
la partença.*

La seua relació amb la comarca del Priorat passa per Pradell, aquell poble, com el meu, marginal pel que fa als límits comarcals, cosa que a vegades sembla que els faci inexistents. Però existeixen, I tant que existeixen! I el seu, Pradell, ha tingut la sort de comptar amb un escriptor com ell, que l'ha situat en el mapa literari. I això no és pas poca cosa.

De Pradell n'era son avi patern, pastisser de cal Quico. I a Pradell, sobretot, hi va passar llargs mesos de la guerra, fugint del bombardejos de Reus. La guerra a Pradell quedava lluny, encara que la seua presència, feta soldats o feta gana, era del tot present. Com aquella boira que va arribar a fer-lo enyorar un Camp assolellat, que des de dalt de l'Enderrocada, a tot just mitja hora de Pradell, podia contemplar, mentre a la vall de baix, tot era gris.

Quan feia més de quinze dies que jeia la boira a Pradell [...] parlant amb el Josep, el meu company de batxillerat, parent remot, vaig saber —no

pas com una revelació perquè ell no hi donava importància— que la boira s'acabava a la serra, que a Pradell vol dir la serra de l'Argentera [...] Vaig sortir disparat camí de les Comes Torneres amunt [...] Allí es començava a esquinçar la boira i ho feia amb unes visions de llum que es descomponia. Mes tard he vist una caricatura d'aquell espectacle, als films en technicolor, concretament a Els deu manaments de Cecil B. Mille, quan Déu subministra a Moisès les taules de la llei [...] però davant meu hi havia tot el Camp de Tarragona, amb Reus al bell mig, en un autèntic esclat de claror. El mar relluïa, no cal dir-ho, i la presència dels dos blaus resultava imponent.

La serra de l'Argentera, que mira baix, cap al Camp, per aquí és com una paret, però per allà, de la banda de Pradell, és més amorosa fins dalt, fins al portell de l'Enderrocada. I amb mitja hora baixes baix a l'Argentera. Tot va ser arribar dalt i la boira es tallava en sec.

D'aquest bocí, res quatre ratlles, de les meues memòries se'n pot fer una petita excursió...

M'ho diu quan, enmig de la conversa desendreçada que portem, li comento que hi ha algú que està preparant unes rutes literàries pel Priorat i que, evidentment, un dels autors indispensable és ell.

I un altre fragment tracta de la línia invisible, però claríssima, que separa el que jo en dic la terra de la calç de la terra de la llicorella, anant cap al terme de Porrera, precisament a les Esporreres (amb l'article salat enganxat al topònim, veus). Pujar allà dalt em deixava esgotat. No ho entenia: la gent de Pradell hi pujava com si res i jo, que aguantava rebé un partit de futbol, acabava rendit.

Sempre he de parlar de Pradell a les meues obres...

Pradell és la teua Arcàdia, el símbol, el mite...?

Ho ha estat, segurament. Així ho he escrit... Hi vaig passar nou mesos seguits entre el 25 d'octubre del 37 i el 25 de juliol del 38. De fet, va ser

per començar a parlar de Pradell, del meu Pradell que vaig deixar de fer poesia “noucentista”. Després de llegir *Cementiri de Sinera* d’Espriu i sobretot *Els rius* d’Ungaretti, que em retornaven als barrancs i les fonts del poble del meu pare.

Els primers temps de Pradell ens van semblar, podríem dir, arcàdics. Aquell any va nevar i encara que vam avorrir la neu glaçada, la mateixa que ens va fer tanta il·lusió les primeres hores d’haver caigut, totes les fonts i fontetes del terme es van avenar. [...] A Pradell hi havia viscut amb els ulls molt més badats a la realitat que a Reus i hi havia après moltes coses, i n’havia vistes de noves, de les que deixen marca, des d’assistir al part d’una cabra fins a contemplar com passaven els refugiats de l’Aragó en caravana o els homes desfets de l’exèrcit republicà derrotat [...] M’havia sentit molt identificat i integrat en el poble dels meus antecessors.

Mon pare era d’ERC i ma mare de la Lliga. A casa, cap al final, ja volien que guanyés Franco i que s’acabés el malson. Jo als 14 anys vaig ser d’Estat Català i després de passar per la Falange, com la majoria, vaig ser roig, ja a la postguerra.

Fa temps que no vas a Pradell?

Sí, fa temps. Quan vaig ser polític... Mentre va ser època de clandestinitats encara, però quan em van dur al Senat... No m’agradava, encara que fos molt còmode ser al Senat, no servia per a res. Ja em queixava, ja. Jo estava amb els socialistes. Bé, jo sóc, em sembla que sóc socialista. El PSC encara, però això del PSOE... Com puc ser del mateix partit que aquell home de Toledo... aquell, sí, el Bono? Mare de Déu del Carme! Però ho sóc. Doncs, això, quan era polític algú es va pensar que podria arreglar el problema de l’avellana... O, si més no, que per als de Pradell podria aconseguir un bon preu... I, és clar, no va ser així.

Em vaig fer del PSC al cap de dos anys de ser senador. De fet, anys abans el Pujol volia que fundés Convergència a Reus. Juntament amb mossèn Assens, ens va convidar a la fundació del CDC a Montserrat i al cap d’uns mesos es posava en contacte amb nosaltres per fundar el partit a Reus. Els vam ben decebre.

Això ho expliques al teu darrer llibre, *Plou, però plou poc*. Aquest llibre, però, s’acaba el 1975, com pot ser que decideixis no seguir?

Perquè l’any 1975 jo em pensava que amb la mort del dictador tot canviaria... i no va canviar gaire.

Com veus el Priorat des de Reus estant?

Tinc l’esperança que el Priorat, que la seva gent visqui bé, i em faria il·lusió que visquessin bé sense desvirtuar-lo ni desnaturalitzar-lo. Sense perdre el caràcter, més enllà fins i tot del paisatge. Això és possible? No ho sé. Però voldria que els paguessin el vi com el que és: una cosa excepcional.

D’aquí cap endins, saltant l’Ebre i tot, per mi és casa meua, fins a la Terra Alta i el Matarranya, més que no pas la Conca, per exemple. Del Francolí cap allà no en sé res. La Ribera, de Miravet cap avall ja se’m perd... Aquest és el mapa del ”meu país”, amb les fronteres encara menys clares que entre la calç i la llicorella de Pradell i Porrera.

Roger Pascual Garsaball [de la Vilella Baixa]: "Posar la bandera del paisatge per davant va ser, amb el temps, un encert"

JORDI MARTÍ FONT (JORDIMARTIF69@MESVILAWEB.CAT)

FOTOS: JMF

Roger Pascual i Garsaball és nascut a Barcelona i viu a la Vilella Baixa des de fa uns anys, tot i que des de sempre ell ha estat del Priorat, tant per tradició familiar com per la seva vinculació al territori, un territori que ha ajudat a definir amb la Plataforma de Defensa del Priorat, a partir de la seva feina com a biòleg i en moltes altres associacions. És autor de dues obres bàsiques per al Priorat com *Montsant: patrimoni natural i paisatge*, publicat per Carrutxa; i *Flora de la serra de Montsant* a Dalmau Editors.

Quines són les teves primeres relacions que recordes amb aquest territori que és el Priorat?

Bàsicament, des de molt petit, de fet des que tenia un any, passàvem tres mesos de l'estiu, una quarta part de l'any, aquí.

En la majoria de famílies hi treballava un sol membre i la mare, que era qui es quedava a la casa, passava tres mesos amb la canalla, amb nosaltres, aquí al Priorat.

Els caps de setmana, en aquell moment, no veníem perquè les comunicacions eren molt deficientes.

Unes vingudes que, des de molt aviat, no són només com a estiuejant barceloní, ja que creen al teu voltant un grup d'amics important...

És clar, com que ens passàvem tot el temps d'oci aquí, jo, els amics, els tenia aquí. A Barcelona, de l'escola anàvem al pis i els caps de setmana —i els infants encara més— no se sortia com ara.

La meva colla d'amics la tinc aquí i al voltant d'una gent que té situacions semblants a la meva: els amics de lleure eren amics de la Vilella, amb una situació semblant, alguns del poble i altres eren gent que vivia a Barcelona o a Tarragona i passaven l'estiu aquí.

De fet, la distinció entre gent del poble i de fora era una distinció que feia més la gent gran que no nosaltres, perquè érem tan poca gent que no hi havia l'opció que es fes més d'un grup i menys en funció de l'origen de la gent.

Tindrà molt importància després, en el desenvolupament de la teva vida, el tema del paisatge, el teu voltant. Com recordes aquesta relació?

Era la que pot tenir un infant que corre pel poble i per fora del poble, que es passa el dia fent pastetes i cabanes. Una relació que és de joc, bàsicament.

A mi de pagès no m'agrada fer-ne i entre les feines que em tocava fer hi havia la d'ajudar els parents d'aquí a l'ametlla, a finals d'agost i principis de setembre, amb aquella calor enganxosa que fa. N'hi havia altres que m'agradaven més: anar a l'hort o així, feines més agràides.

Quan et passa que comences a donar importància a aquest paisatge que t'envolta i comences a mirar-lo de forma diferent?

Aixo és molt lent, no hi ha un moment. La veritat és que tu vas madurant la teva relació amb l'entorn i arriba un moment que segurament és el moment en què canvia, no perquè allò tingui un valor que transcendeixi la teva pròpia experiència, sinó perquè t'ho fan veure els mateixos esdeveniments.

A poc a poc, per segons quin tipus de gent, l'entorn, el paisatge, la natura..., sembla que no tinguin cap valor si no es tracta de fer diners o de fer rodar la roda. És aleshores quan dius "carai!", si es deixés que la iniciativa humana tirés endavant i culturalment no hi hagués una part de la societat que posés una mica fre a tot això, depredaríem el món molt més ràpid del que ho estem fent. Aleshores és quan et dius: "Mira, mi em toca jugar en aquesta banda!".

Vivint a Barcelona, estudies a la universitat i acabes sent doctor en bioquímica per la Universitat Autònoma de Barcelona. El món dels teus coneixements i del saber té algun tipus de relació amb aquest món del paisatge que vas descobrint i que acabarà sent tan important en la teva vida?

En principi, no. Estudio el que estudio per la meva passió per la biologia, pels sistemes vius. La bioquímica i la biologia mol·lecular són l'estudi del funcionament del món micromecànic dels sistemes vius. Després, hi ha l'estudi macro dels sistemes vius, que és l'ecologia. Són disciplines realment molt allunyades, sobretot perquè en el moment en què es van començar a estudiar les tècniques que serviran per a una i l'altra no tenien res a veure, però es basen en el mateix: l'estudi del funcionament dels sistemes. Per tant, d'alguna forma, l'interès per l'enton em ve de l'interès per l'estudi dels sistemes bioquímics i, sobretot, dels sistemes complexos.

La Terra és un sistema viu molt complex, on hi interactuen molts factors; però si anem a una escala més petita, per exemple el cervell humà, també té moltíssima complexitat. I, si baixéssim a nivells inferiors, també aniríem trobant una complexitat cada vegada més inapreciable per als sentits habituals, però que hi és. D'alguna manera, tots es relacionen entre ells.

Mentre estàs formant-te, mentre estàs a la universitat, estableixes algun tipus de relació entre els estudis i el teu voltant habitual prioratí? O, dit d'una altra manera, els teus actuals estudis sobre la botànica del Montsant tenen el seu inici aleshores?

No, aquesta relació serà posterior. Jo, durant la carrera, havia fet botànica com una assignatura més. La meva especialització no va ser en botànica sinó en bioquímica. De fet, a la botànica professionalment no m'hi he dedicat mai, tot i que ha estat una afició que he cultivat moltíssim. Aquesta afició ha acabat convertida en una disciplina més de la meva vida, però l'únic lligam que hi ha entre totes aquestes coses és el mètode científic, la manera d'abordar d'allò que ens envolta. Això sí que uneix totes dues coses.

I quan comences a inserir-te en el món de la botànica, concretament en la d'aquí, la del Priorat, és amb premeditació o t'ho vas trobant a poc a poc?

Bé, es tracta d'un treball per al qual cal ser molt acurat. Per la mateixa raó, és una obra molt procliu a incloure errors, ja que la sistematització és molt complexa com a conseqüència de la gran quantitat de dades que conté. Amb l'existència de les eines informàtiques, els errors els hem minimitzat bastant.

Tota la tasca de sistematització va durar dos anys, un cop feta la major part de la recerca de camp. Era una feina de recerca que havia fet ja d'una forma sistematitzada, tot i que tampoc pensant que això acabaria convertint-se en un llibre. La sistematització és una feina pacient que l'aplico a tot el reguitzell d'espècies documentades en bases de dades, llibretes de camp, apunts diversos..., a poc a poc des de la número u fins a la mil dos-cents cinquanta. El treball compta amb una introducció sobre el que és la muntanya i la vegetació i uns comentaris que recullen els resultats del que és tot aquest catàleg.

Parlant del paisatge humà, podem parlar d'aquest projecte amb Carrutxa de *Petjades sobre el coster*.

És un projecte acabat i no publicat. Era un projecte subvencionat pel Centre per la Cultura Tradicional i Popular Catalana, una aproximació al patrimoni de pedra seca del Priorat. L'estudi el codirigíem el Salvador Palomar i jo, i hi havia més gent implicada.

El treball va consistir en la descripció del patrimoni de pedra seca, la seva classificació i l'estudi d'algunes característiques més extensament. Això, amb la intenció de poder preveure la factibilitat de poder realitzar rutes per poder visitar algunes àrees determinades especialment favorables.

Aquí trobes aquestes construccions amagades al bosc, davall de cingles; a diferència del Camp, on les trobes enmig dels camps, ja que allà els terrenys tenien més pedra per acumular i l'espai és més pla. És un tema que quan el comences a descobrir no acabes d'entendre el desinterès que hi ha al seu voltant. Són construccions que pertanyen al passat, ara ningú no fa barraques de pedra seca i rarament ningú no refà un marge. Però, al Priorat, enfrontar-se al passat és enfrontar-se amb les èpoques dures, d'un declivi que va durar molt de temps... i la gent inconscientment tendeix a associar els elements del passat amb aquestes èpoques dures que vol oblidar.

Sembla que es doni ara un despertar de l'interès per tot aquest tipus de construccions, a la Fatarella, al Camp...

En els últims anys s'han començat a reconèixer. Com a anècdota et puc dir que a la meua feina —jo em dedico a fer tràmits ambientals del planejament urbanístic— recordo que, en un terreny d'Alcover que s'havia de requalificar per instal·lar-hi una indústria, hi havia una barraca maquíssima de pedra amb un pi pinyoner al costat. Vam fer un informe que demanava que si allò, per qüestions de planejament, no es podia conservar es desmuntés i es reconstruís en un altre lloc on es pogués visitar públicament. El primer que em van preguntar va ser si allò tenia molt de valor i què era allò d'una barraca de pedra seca.

Fora dels àmbits on n'hi ha, és un tipus de construcció que no es coneix.

A l'inrevés del paisatge, que en alguns casos es valora més per part dels qui no hi viuen. Quan tu venies de Barcelona no tenies aquesta sensació?

Quan jo arribava aquí, a finals de juny, per Sant Joan, això era la llibertat. I quan tornàvem a Barcelona, al setembre, recordo l'entrada a la Diagonal, sense tant de trànsit com ara, la capa de fum, arribar i l'olor de pis tancat: “Tornem a estar a la presó”. Per tant, tres quartes parts de la meua vida les estava passant en un lloc d'on volia fugir.

Aquí, a la Vilella, vivíem al carrer i, tot i que a vegades a Barcelona es parla de la vida de barri, jo no en feia de vida de barri. No conec veïns meus que fessin vida de barri, on vivia jo. Per això, per mi, aquest paisatge, de valor, n'havia tingut sempre.

Això passava a tot arreu. Quins projectes et ronden pel cap ara?

M'ho vaig trobant a poc a poc. De fet, fa més de vint-i-cinc anys que vaig començar això. Vaig començar una mica pel meu interès per l'entorn i per intentar entendre per què físicament el Priorat és com és. Això a través d'un dels llibres oberts que té qualsevol territori, com és la vegetació i la botànica. Si et poses enmig d'una selva tropical, molt probablement, amb les condicions d'humitat i de temperatura i amb el paisatge que hi tens dins, sabràs perfectament que no ets a casa i t'ubicaràs en una zona més o menys concreta del món.

Això ho podem fer a més petita escala coneixent bé les comunitats vegetals, les plantes. A mi m'interessava molt conèixer un territori que m'estimava des d'aquest punt de vista.

De fet, aquesta no és la meua única afició. M'interessa la geografia en el sentit més ampli, tant la geografia humana com, sobretot, la geografia física. És una de les disciplines, parlant en sentit genèric, que més m'ha interessat.

Pel que fa la botànica, has descobert o descrit prop de cent cinquanta espècies de plantes al Montsant. Entre aquestes i les que ja estaven descrites, quines creus que són les que identificarien més tota aquesta zona?

Les que identificarien més la zona ja es coneixien. Les que jo he trobat són espècies rares, que no s'havien trobat abans perquè ningú no havia fet un estudi tan aprofundit com jo l'he fet.

Segons la meua apreciació personal, en general, el Montsant està caracteritzat per un arbre com és el teix. L'arbre monumental més magnífic del Montsant és un teix i el teix en si, mitològicament parlant, evoca una vida llarga, antiguitat... És tot un imaginari que es relaciona molt bé amb el Montsant. A banda que, ja no només dintre dels Països Catalans sinó en general a tota la Mediterrània, el Montsant és un dels refugis més importants que hi ha de teixos.

Entre les espècies que tu has trobat, quina destacaries?

Doncs n'hi ha dues que a Calunya només es troben al Montsant. Una no té ni nom vulgar, de tan petita com és, i altra l'anomenen gavó de peu de pardal.

En la teua monumental obra *Flora de la serra de Montsant*, hi ha un procés de sistematització de la flora de la serra del Montsant immensa. Com fas tot aquest treball i quin mètode segueixes per fer-lo?

biòlegs que et diguessin que no estan a favor de les energies alternatives i que canviarien el model energètic, més enllà del tipus energètic. El que passa és que, sent racional i tocant de peus a terra, aplicant el mètode científic a les coses i la lògica popular, sabem que tu no pots matar tot el que és gras. També està clar —i això ho sabem tots— que l’home està influïnt sobre el clima i que al ritme que anem estem causant pertorbacions sobre el sistema atmosfèric i sobre el règim climàtic. Ara bé, per solucionar aquest problema no podem crear-ne un altre.

No podem destrossar el nostre paisatge pel bé de l’atmosfera, si resulta que això ens ha de portar a tenir un país amb espais naturals degradats, despersonalitzat i sense referents paisatgístics. Aquest és el tema.

Partint de la consideració que l’energia eòlica, per si sola, no solucionarà el problema energètic; partint de la consideració que els millors solucionadors del problema energètic van pel camí de l’estalvi i de l’eficiència energètica; i partint de la constatació que en aquests moments tal com vivim ara no podem solucionar-ho tot amb un tipus d’energia —ni tan sols, per molt que ens dolgui, podem prescindir de la nuclear perquè si ara s’apaguessin totes les nuclears ens quedàriem sense llum—; diem que molt bé, que cal apostar per acostar els centres de producció als centres de consum, per la promoció de la producció a petita escala, domèstica fins i tot, però deixant d’aplicar a les energies renovables i alternatives el model que s’aplica a les energies brutes. Perquè, a banda de criticar les energies brutes, també n’hem criticat el model de producció.

Això ha provocat un debat important dins del món ecologista.

En certa manera, sí. Caricaturitzant, podem dir que hi ha els energètics, que destrossarien el paisatge per salvar l’atmosfera, i els conservacionistes, que s’ofegarien en CO₂ per no malmetre ni una muntanya.

Jo crec que això és un debat fals. Crec que no s’han de tenir posicions absolutistes en aquest tema; tot és discutible, però totes les coses, en la seva justa mesura. I en el cas concret del Priorat el paisatge té un valor estratègic que és fonamental.

Aquest podria ser un dels canvis més importants en els discursos, tant polític com ciutadà, de la comarca, perquè abans de la lluita de la Plataforma no hi havia discurs polític al voltant del paisatge, llevat del derivat del pensament romàntic amb expressions poètiques i punt. Per a la seva construcció, busqueu o coneixeu referents a altres llocs del món?

El discurs paisatgístic ha tingut una evolució complexa. No teníem referents; a més a més, la disciplina del paisatge és una disciplina embrionària, tampoc no teníem un llenguatge temàtic al qual referir-nos.

Pel fet de ser realistes i tocar de peus a terra, al principi, quan al·legàvem contra centrals eòliques, posàvem per davant raons de tipus naturalístic, ecològic..., i el paisatge també el posàvem però no tant. Sobre el paisatge sempre ha pesat un adjectiu que li han posat els ecologistes. Diuen que el paisatge és subjectiu i això no ho pot mesurar ningú. Ara bé, que els paisatges siguin subjectius vol dir que són menys importants? Jo penso que no, tot el contrari. Si són subjectius és perquè són el producte de la interpretació per part de la ment humana dels escenaris que ens envolten, per tant són una construcció cultural.

És més, les societats tenen, sense saber-ho, convenis paisatgístics. Tu i jo ens posàriem d’acord ràpidament sobre un escenari que ens agradi i un que no, i passa el mateix amb la majoria de gent de la nostra generació, segurament.

Aquesta defensa del paisatge suposa un trencament total amb moltes de les ideologies “alliberadores” de l’èsser humà construïdes teòricament al segle XIX i que posaven èmfasi en la transformació i el domini de la natura com a valor humà i cultural bàsic.

És clar, en aquell moment, la indústria suposava la prosperitat econòmica.

Bé, col·laborar amb diversa gent, més que res. Ja fa uns anys que, amb el Salvador Palomar, vam arribar a la conclusió que era bastant antinatural dissociar el patrimoni natural del patrimoni humà. És molt difícil separar l’un de l’altre, els dos tenen moltes relacions. És molt difícil explicar el paisatge sense la mà de l’home, i tot això ens porta a interessar-nos per la feina de l’altre.

També ets membre del Gepec, no?

Sí, però més aviat com a paganer. És que no tinc temps. El meu àmbit de participació en la defensa del territori és el de la Plataforma de Defensa del Priorat.

En parlarem després. I, laboralment, on treballes?

Treballo en una enginyeria agrònoma, on sóc la persona que fa els estudis més relacionats amb el territori, d’anàlisi territorial.

La defensa del paisatge i la seva revalorització també creix molt quan algú el qüestiona, no?, quan algú l’amenaça... Aquest seria una de les guspïres que fan que prengui el foc per a la creació de la Plataforma de Defensa del Priorat?

En primer lloc, va ser un moviment, més que de resposta, de defensa, d’oposar-se a una agressió que era dura, que era bastant dura. En aquell moment, jo vivia a Barcelona però feia temps que a poc a poc anava venint cada cap de setmana; és a dir, que vaig descomprimir el temps que passava aquí, els tres mesos, ampliant-lo al llarg de tot l’any, cada setmana i part important del mes d’agost.

Va ser en aquest ritme que es va fundar la Plataforma, l’actitud d’un grup de gent que vèiem que ens anaven a posar molins a dalt del Montsant i ens semblava completament fora de lloc. Primer no ens ho creïem: “on van a parar?”, no pot ser!”...; però després, quan les coses van anar concretant-se, vam veure que eren capaços de fer-ho.

Aquí hi ha un tema curiós i interessant,: enmig d’una lluita de defensa del territori heu de construir un discurs que realment veig com a nou dintre dels Països Catalans, un discurs sobre el paisatge que, ahora que aposta per un model energètic diferent (l’energia eòlica), defensi el paisatge com a bé comú. Com organitzeu aquest discurs? D’on vénen els retalls amb què el construïu?

L’hem construït. No teníem cap model previ, però crec que és una conseqüència lògica de voler ser racional. És a dir, crec que trobaries pocs

Ja feia algun temps que havíem aconseguit fer seure els polítics i que signessin un Acord comarca;l i la comarca havia demostrat que es podia posar d’acord, es va pensar que hi havia possibilitats de cristal·lització.

Així es va redactar una diagnosi i finalment un document normatiu, que serà allò realment interessant i que se suposa que es començarà a redactar ara.

Al començament de tot aquest procés hi ha una aposta que m’agradaria que comentessis. Es tracta del repunt del món del vi que acompanya tot aquest procés de defensa del paisatge.

Això ha estat fonamental. Crec que, si el nostre discurs hagués anat per altres camins de per on van els sectors productius de la comarca, no haguéssim tingut l’èxit que hem tingut. Segurament, la Plataforma no passarà a la història com un grup que va influir en els destins del Priorat, però és igual.

Vols dir que no?

No. Però el que ens importa és que hi hem pogut influir. Ja des de molt aviat ens vam marcar que els nostres objectius eren aquests i aquí estem. Ens importa ben poc com això s’expliqui, l’important és que en un moment determinat puguis estar allà i puguis fer anar les coses pel camí que creus més lògic. Així és com ho hem anat fent.

El mateix sector del vi va malmetre, en alguns moments, el mateix espai de comarca, amb algunes explicacions de terres més pròpies d’altres indrets.

Nosaltres sempre hem defensat que la comarca ha de desenvolupar-se amb els seus recursos endògens. El vent és un recurs endogen de la comarca? Òbviament. Però no ho són les inversions que en fan possible l’aprofitament energètic i qui fa aquestes inversions ho fa purament de forma especulativa.

Sempre havíem defensat que agricultura i entorn són aquests recursos endògens. Però mai no podem estirar més el braç que la màniga. En el tema del vi, tampoc. A vegades, això sembla la febre de l’or, amb inversions de sectors que no tenen res a veure amb el món del vi. Ens interessa qui vol fer un vi de gran qualitat, que s’hi podrà guanyar la vida i crearà un petit nucli de riquesa per a la comarca.

Les inversions, al Priorat, han de partir del respecte. Qui no se l’estima no hi triomfa, perquè la comarca és molt dura. I crec que necessitem algú que faci entendre als inversors que cal respectar l’espai. Qui ve aquí ja té clar que no pot fer un vi per vendre als hipermercats, perquè les produccions són petites i no creen grans impactes.

I l’evolució com la veus?

Si ara analitzéssim el desenvolupament de la comarca, veuríem coses sorprenents en tots els àmbits, des del punt de vista social, demogràfic, econòmic... Des de 1880, més o menys, quan hi va haver el pic d’èxit del Priorat, amb la producció d’esperits..., hi va haver una petita recessió que la fil·loxera va contribuir a accentuar però que no va crear.

És el que s’explica en aquell llibre *Les minves de conreus a la comarca de Priorat* de l’Iglésies...

Sí, un text clàssic. S’hi explica part de la gran caiguda que hi ha hagut al Priorat durant tot el segle xx, una caiguda impressionant. En pocs llocs més hi podem trobar retrocessos d’aquest tipus. Pensa que la comarca va perdre dues tercers parts de la població.

D’aquí ve aquesta consciència del “no hi ha res a fer” tan estesa entre la gent gran?

Sí, una consciència fatalista basada en fets reals, en la pròpia experiència. Molta gent va marxar a guanyar-se la vida a la ciutat perquè aquí la vida era duríssima. Això ho veiem com una cosa de fa molt de temps, i no en

I davant la prosperitat econòmica, en un món amb mancances, qualsevol cosa és benvinguda. Però l’experiència ens ensenya, i avui dia podem veure les conseqüències d’una mala planificació econòmica en algunes regions del món, i no són gens agradables, per dir-ho de forma positiva.

Posar la bandera del paisatge per davant va ser, amb el temps, un encert. Podiem reflexionar sobre moltes altres coses en molt diversos àmbits, però l’argument del paisatge era molt més potent. Realment, quan analitzàvem el tema a fons, el que ens importava més era la destrucció del paisatge. I vam decidir anar per aquí.

Vam posar sobre la taula aquest tema perquè sabíem que en el futur seria importantíssim. I tot va coincidir una mica. La Plataforma es va fundar el 1999 i a finals d’aquell any es va signar el Conveni europeu del paisatge, al qual el Parlament de Catalunya es va adherir a l’any següent.

Al cap de pocs anys, es va fundar la Direcció General d’Arquitectura i Paisatge, i d’alguna manera hem evolucionat amb tots aquests canvis.

Sou vosaltres que en aquest context plantegeu la Carta del paisatge?

No, la Carta del paisatge ja s’havia plantejat abans. Nosaltres la vam impulsar.

Suposa un canvi, no? El pas de la resistència a les proposicions?

La Carta, quan es va començar, de fet excepte un parell o tres d’Ajuntaments, tots hi estaven en contra. Ara bé, a través d’instàncies polítiques superiors, es van anar suavitzant aquestes postures. La Carta ja estava contemplada en un pla de desenvolupament rural al començament dels anys 2000. Jo no sé qui ho va proposar, si el Departament de Geografia de la Rovira i Virgili o qui. Nosaltres ho vam impulsar perquè ho vam veure positiu, per evitar malifetes com les centrals eòliques al Montsant.

Per aconseguir que el Consell Comarcal apostés per aquest projecte, vam jugar una mica de sotamà, si es pot dir. Es van fer propostes passades a partir de tècnics que es van fer arribar a determinats poítics i, en aquells moments, vam aprofitar un cert distanciament entre Convergència i Unió (present a la comarca des del Cas Priorat) per aprofundir en l’esquerda i aconseguir fer entrar aquest tema al Consell Comarcal. A partir del primer Govern tripartit, vam voler aprofitar l’impuls que es volia dur des del Departament de Política Territorial d’Oriol Nel·lo a fer temes com aquest.

fa tant, de temps, perquè als anys setanta i vuitanta això se n’anava a la merda. Quedaven els últims de Filipines, amb un sentiment fatalista total, i amb un sentiment d’admiració i alhora de repulsió cap a la gent que havia marxat a fora i que tornaven a l’estiu, amb els cotxes, i que d’aquí estant semblava que havien triomfat.

La gent que es va quedar, tot i que sigui dur dir-ho, es va quedar perquè no podia marxar. Per tant, la comarca, com sempre que hi ha processos migratoris, va perdre els que podríem dir que eren “els més espavilats”. Per tant, s’ha de reconèixer la gent d’aquí que va mantenir el territori, la gent que s’hi va quedar.

El que tampoc es pot fer ara, des del Priorat, és carregar-se tots els que vénen de fora a fer-hi inversions; una actitud molt menor, també cal dir-ho.

El despoblament va portar a una actitud que encara es manté defensiva?

Amb el despoblament, en els darrers anys del segle xx, es va donar una situació una mica increïble. Recordo, quan era petit, que estàvem a la casa de la família. No teníem calefacció i resultava molt dur viure-hi a l’hivern. Misèria referida l’alimentació no n’hi havia, perquè la gent era autosuficient, però hi havia misèria social, misèria intel·lectual... Era un món molt pobre en tots els sentits, excepte en el menjar.

I ara?

Des que hi ha hagut millores de comunicacions, la gent viu molt millor. També hi ha hagut un remuntament social, la gent té vehicle propi per desplaçar-se... Ara bé, la societat va quedar tocada, i per refer-se cal tota una generació. Es manté un cert fatalisme, això és cert.

A poc a poc, això va canviar, també perquè ve gent de fora, tornen els jubilats de la ciutat, arriba gent nova. Això és bo, les idees noves.

I com a projectes col·lectius quins veus? Què suposa aquest Parc Natural del Montsant del qual n’ets un dels membres directius?

El Montsant estava ja a les llistes de sempre de qui gestionava els espais naturals. Tothom sabia que al sud de Catalunya hi havia una sèrie d’espais que necessitaven protecció. Un dels primers cartells de la Plataforma amb què vam empaperar les tanques de les carreteres ja deia “Montsant, Parc Natural”, perquè pensàvem que, si havia pogut sorgir aquell projecte de les centrals eòliques amb tanta impunitat, era en part perquè el Montsant no tenia el reconeixement que es mereixia. Teníem tota la raó del món, la prova és que el mateix Govern de Convergència no va poder desviar la seva responsabilitat sobre aquest tema i, amb tots els conflictes que van passar aquí a baix, es va passar a protegir el Delta de l’Ebre, els Ports, el Montsant i les muntanyes de Prades, un espai que en protecció encara està a mig acabar.

La reivindicació la vam iniciar en aquell moment. Ara ningú no nega la idoneïtat d’aquesta figura de protecció, que és una cosa que està bé o que pot estar bé, però en aquell moment això no era així. A Cabacés hi va ver un grup que va arribar a fer samarretes en què hi posava “Porc Natural del Montsant”.

Què suposa que sigui un Parc Natural?

Bé, és un espai de protecció especial. Té una protecció legislativa general que implica que també existeix un òrgan de gestió que, en teoria, ha de redactar un pla de protecció especial i un pla d’ús i gestió, dos documents importantíssims per a l’espai en qüestió.

La gent es preocupa molt sobre què podem fer i què no podem fer i, de fet, s’hi pot fer gairebé de tot, sinó et carregues allò pel qual se’l protegeix, però pots continuar fent-hi agricutura, edificacions justificades...

La finalitat d’un parc natural és compatibilitzar la protecció del medi amb el desenvolupament de l’activitat humana. L’equilibri és molt i molt difícil, perquè les persones sempre tindrem conflictes amb la natura. Com qualsevol altre animal, sempre utilitzem els recursos que tenim a l’abast i el nostre repte és marcar-nos on és el límit de la sostenibilitat,

fins a quin límit podem utilitzar els recursos sense destruir-ne l’espai generador, el lloc on s’integren.

Són conceptes molt bàsics que semblaven superats però hem demostrat que les societats no ho tenim superat ni molt menys. No es pot estirar més el braç que la màniga.

Ets soci actiu també de l’associació Prioritats. Què ens en pots dir?

La idea sorgeix de la Plataforma, però crec que aquest és un projecte que aglutinarà gran part de la societat prioratina. Aquí el protagonisme el tindrà la societat prioratina.

Hi convergeixen sensibilitats molt diverses, des dels que han estat a favor de posar molins a les nostres muntanyes fins als que hi hem estat en contra.

El projecte vol presentar una candidatura per tal que el Priorat sigui declarat Paisatge Cultural de la Humanitat. I a més a més pretenem no centrar la reivindicació en un aspecte determinat, sinó en el conjunt de la comarca, com a expressió ancestral entre l’home i el territori. Pensem que és una mostra de territori mediterrani.

Creiem que hi ha possibilitats, perquè gent que està posada en aquest món ens ho ha dit. I, sobretot, les possibilitats vindran de la voluntat de la societat. I si no ho aconseguim ara ho continuarem intentant.

Ja per acabar i abans de plegar, ens podries donar la teva opinió sobre el futur de la comarca i la seva situació?

No ho sé, realment no ho sé. Puc expressar els meus desitjos, però com que sóc molt moderat en els desitjos...

Crec que la comarca evolucionarà amb una certa recuperació de la població, que no serà espectacular però que tampoc ho ha de ser. Al Priorat hi pot viure més gent sense perdre els trets bàsics dels pobles, la tranquil·litat, la relació entre els veïns, l’arquitectura, els carrers...; la majoria no perdran aquestes característiques.

Crec que els prioratins sabrem, cada vegada d’una forma més sàvia, treure el màxim suc possible de les nostres possibilitats. Ho estem fent amb el vi, ho farem amb l’oli, probablement també amb altres àmbits. Serem capaços d’instal·lar algunes petites indústries de transformació de productes agrícoles que seran respectuoses amb el medi i amb el paisatge.

Segurament, i això em faria molta il·lusió, podrem crear un pol d’atracció intel·lectual en aquest món de l’agricultura de qualitat. Un dels punts importants en aquest àmbit podria ser l’escola experimental d’enologia de Falset.

Crec que tindrem unes comunicacions millorades respecte a les d’ara, tot i que mantindrem alguna mostra per veure com eren abans.

D’aquí a quinze o vint anys, els pobles hauran recuperat o hauran posat a disposició de la gent o dels visitants una part del seu patrimoni que fins ara tenen amagat o que fins i tot han destruït; recordo, com a exemple, que aquí a la Vilella i havia vuit o deu abeuradors per als animals i no en queda ni un. Aquesta forma de fer les coses es deixarà de banda i es passarà de la política d’obres faraòniques, com poliesportius i tot això, cap a serveis molt més directament utilitzables per la gent del poble. És important tenir un indret on la canalla pugui anar a jugar, òbviament, però també ho és tenir un consultori mèdic que funcioni bé.

Espero que, sobretot, no només al Priorat sinó en general, evolucionin molt les relacions laborals cap a un sistema molt més flexible en què el tema presencial no sigui tan important i es pugui viure en un lloc i treballar en un altre, sense cap problema i potser sense haver de desplaçar-te.

Aquí, a més, veurem com haurem estat a temps d’entendre que no podem destrossar el nostre paisatge i el nostre patrimoni. Haurem estat a temps de no fer un pas en fals que ens hauria portat per uns camins insospitats però completament diferents a com són ara.

J. M. Ribas Prous al menjador de casa seva, a Pradell de la Teixeta.
Foto: Toni Orensanz

Josep Maria Ribas Prous, fotògraf: “Hem trobat grans tresors a les golfes”

TONI ORENSANZ

Reusenc de pro, la seva mare era de Pradell de la Teixeta, on Josep Maria Ribas Prous té casa. Més enllà, però, d'aquestes arrels, que conrea, Josep Maria Ribas Prous és una institució de la fotografia en aquest país i a la Península, on ha estat més de quaranta anys com a ànima de l'Agrupació fotogràfica de Reus. Ell i l'entitat acumulen prestigiosos premis internacionals de fotografia, entre els quals destaca el Pravda de Moscou. Fotògraf de rescat, gràcies a la seva obra i al visionat de més de vuit milions de negatius, avui dia coneixem l'obra de fotògrafs que dormien el somni de l'oblit en sacs i capses de galetes a les golfes. La seva és una obra inabastable que, com ell mateix diu, l'ha deixat calb.

Tots hem sentit a parlar de Miserachs i Pomès i els grans fotògrafs barcelonins, però gairebé no sabem res dels fotògrafs històrics de les comarques de Tarragona. Per què?

Aquest és el gran drama, en el nostre país, de les poblacions petites i fins i tot de ciutats mitjanes, com poden ser Reus o Tarragona. A vegades dona la impressió que només hi hagi hagut fotògrafs importants a Barcelona. Però la meua experiència dels darrers quaranta anys a Reus i al Camp, havent organitzat més de quatre-centes exposicions amb l'Associació

Fotogràfica de Reus, demostra que hi ha autors fotogràfics d'una gran vàlua que estaven completament oblidats.

És el fruit de molts anys de recerca...

La feina de l'Associació fotogràfica de Reus va començar fa quaranta anys, a principi dels anys 60. Vam començar a anar a les famílies burgeses i benestants de Reus que sabíem, certament, que a final del segle XIX i principi del XX tenien com a grans aficions el muntanyisme i la fotografia. A poc a poc se'ns van anar obrint arxius particulars, cada cop més, i després hem fet una gran feina de recerca en arxius institucionals i fent gairebé d'investigadors tractant amb antiquaris i brocanters. Hem trobat grans tresors.

Quins són, per exemple, alguns d'aquests tresors? Alguns d'aquests descobriments artístics?

Autors que poden posar-se a l'alçada dels grans fotògrafs contemporanis... A Reus, per exemple, hi tenim Salvador Ferrer Aulés i, com a gran reporter, hi ha Estanislau Pedrola, que és una espècie de Robert Capa local de l'adveniment de la República i de la Guerra Civil i que va acabar al maquis francès. Bona part dels clixés de Pedrola continuen perduts i se suposa que poden estar en algun lloc de la Catalunya del Nord.

L'eterna història de la fotografia en aquest país. Clixés a les golfes.

Jo tinc un cas molt concret d'obres d'art trobades a les golfes. És el cas d'un fotògraf que es diu Jordi Olivé, d'Alforja, un gran autor que aprofita els anys 50 i 60 del segle XX per fer de cada foto que tira una obra d'art. És un documentalista, un notari excepcional d'aquell moment.

I les fotos estaven perdudes?

Jordi Olivé estava desencantat per l'evolució de la fotografia. Veia que les seves fotos no s'adeien amb els nous cànons, i les deixa en capses de sabates a les golfes, al costat dels tomàquets i de la collita d'avellanes. I d'allà en surten fotos meravelloses sobre l'arribada dels immigrants andalusos.

Les fotos de Jordi Olivé impressionen.

I tant! Una foto de Jordi Olivé, per exemple, ha estat utilitzada diversos cops, fins i tot en portada, per diversos diaris europeus per il·lustrar l'Espanya de Franco. Fa poc ha sortit a França en portada d'un diari amb motiu de l'aniversari de la mort de Franco.

Quina foto és?

Una foto meravellosa en la qual es veu un partit de futbol amb la silueta, en primer terme, dels tricornis i les capes de la Guàrdia Civil. Fotos que han estat exposades, fins i tot, al Photomuseum de Zarautz, l'únic museu dedicat íntegrament a l'art fotogràfic que hi ha a la Península, en una mostra organitzada per nosaltres. Hi havia les fotos de Josep Olivé o del reusenc Josep Massó, que ja figuren en moltes col·leccions, juntament amb molts d'altres. I moltes d'aquestes imatges són petites meravelles que, de vegades, hem trobat gairebé de casualitat.

Meravelles que surten si es busquen i se sap on buscar.

És clar, i després de mirar milers i milers de negatius. En els darrers quaranta anys calculo que he visionat més de vuit milions de fotogrames només de Reus, el Baix Camp i les comarques veïnes.

Vuit milions de negatius?

Sí, vuit milions de clixés. Generalment, la recuperació que hem fet a l'Associació fotogràfica de Reus s'ha fet a partir del clixé. Només s'han utilitzat els positivat quan el clixé no existia.

Clixés trobats, sovint, dins de sacs. És el cas de les fotos del fotògraf nazi Victor Horn, oi?

En el cas de Victor Horn, la troballa es va fer a través de la Fundació de Caixa Tarragona. Jo he treballat durant anys a Caixa Tarragona. Ho sabies?

Sí, sí...

Doncs va ser a través de la Fundació que vam saber que hi havia un brocanter que tenia la meitat de clixés del fons de Horn. La història és que, en el moment de desaparéixer, la seva senyora va marxar cap a Hamburg i la casa va quedar oberta. Un brocanter va agafar tots els seus àlbums, en va vendre la meitat a un col·leccionista particular i l'altra meitat va acabar en mans de Caixa Tarragona. Encara avui dia es poden trobar molts clixés d'època als *mercadillos*, per exemple.

I bé de preu.

Depèn. Però jo tinc un amic que es dedica a tombar mercats de vell buscant clixés i té un tresor de milers i milers. I és que, avui dia, fa vergonya pensar que, per la burocràcia dels museus, aquestes peces es

Caixa Tarragona, i que consti que ja no hi treballo. Els darrers anys s'hi ha afegit l'Ajuntament de Reus, a qui hem cedit tot el protagonisme en la inauguració de Mas Iglésies, on hi ha quaranta mil fotografies i mig milió de negatius seleccionats.

En aquest país, però, la fotografia és encara una germana pobre del món de l'art. Sobretot si es compara amb altres països.

Sobretot si es compara amb els Estats Units i, en menor mesura, amb Anglaterra, França i Alemanya. Als Estats Units, la fotografia està considerada art contemporani. Allà Robert Capa és com Picasso. Últimament, a més, crec que a Catalunya potser ens hem mirat massa el melic, hem baixat la guàrdia i hi ha d'altres llocs, com Madrid, Andalusia o València, que estan apretant molt i potenciant molt la fotografia de veritat.

Badem?

A Catalunya s'ha reduït tot a nivells molt elitistes. No vull dir noms,

L'ombra de l'ordre. Alforja (anys seixanta).
Foto: Jordi Olivé i Salvadó

podrien perdre. Són els col·leccionistes sensibles els qui, sovint, estan evitant la destrucció de patrimoni.

I els museus no poden fer-ho?

És que demanen factura! Fins i tot necessiten factura en un mercat de vell! Amb el NIF, tot de requisits i, a sobre, pagant vés a saber quan. La gent que ven totes aquestes coses no en vol saber res. La burocràcia malaltissa no deixa tirar pel dret.

Visca la societat civil.

Si la gent de tot arreu hagués tirat pel recte, com hem fet nosaltres, i, des de la societat civil, s'hagués recuperat el patrimoni de pobles i ciutats. Catalunya avui dia seria una potència impressionant quant a patrimoni fotogràfic.

També és cert que han tingut alguns suports importants.

El de Caixa Tarragona. La feina de salvaguarda patrimonial que hem fet a tot el Camp de Tarragona ha estat gràcies a l'Obra Cultural de

perquè alguns són amics meus, però crec que no s'han fet les coses bé. A més, la gent que estem a províncies i a comarques sempre ens hem d'esforçar el triple per obtenir els ajuts i, en aquest camí, molts ens hem quedat calbs completament.

A Barcelona, aquesta feina hagués estat més reconeguda?

Potser sí. Però tampoc hem de perdre de vista que, internacionalment, hem tingut un ressó excepcional. L'Agrupació fotogràfica de Reus té més de dos mil premis estatals, més de cent medalles d'or internacionals i hem obtingut tres cops els Premis d'Honor del Pravda de Moscou. I vam ser la primera entitat estatal que va fer tallers de fotografia, a final dels anys 50.

I la fotografia digital, com ha canviat les regles del joc?

Hi ha una vessant positiva i una altra de negativa. La fotografia a l'abast és molt important. Si avui dia ets professional de la fotografia, no tens més remei que posar-te en la fotografia digital. A mi sempre m'ha agradat el reportatge i, des d'aquest punt de vista, la fotografia digital et permet fer grans coses. Però, d'altra banda, la fotografia clàssica és

Foto: Toni Orensanz

un altre món perquè és artesania i has de tenir unes certes nocions d'estètica, d'oportunitat i, essencialment, dels efectes de la llum.

I avui dia no és així?

La fotografia digital està destruint l'artesà de la fotografia. Amics meus bons fotògrafs ja et diuen avui que si haguessin de fer una exposició fent-se els revelats, triant els papers i utilitzant segons quines tècniques,

ja no en sabrien. En canvi, jo he perdut el tren de la foto digital.

Vostè domina totes les tècniques de revelat de la història de la fotografia?

Fins avui dia, sí. Jo puc fer-te, si vols, un daguerrotip segons les tècniques de l'època.

És a dir, jo li podria dir: faci'm aquesta foto segons la revelarien amb tal tècnica el 1873.

Exacte. I aquest ha estat un dels grans avantatges de l'Agrupació Fotogràfica de Reus. Hem cuidat la fotografia pobra, rebuscant tècniques antigues. Però que consti que, a dia d'avui, aquestes tècniques tornen a portar-se i ensenyar-se a les universitats dels Estats Units.

Què em diu ara!

I tant. Avui en dia els Estats Units van molts anys per davant en aquestes coses. Pensi que quan fan recreacions històriques de la seva guerra de secessió, per exemple, hi ha gent que fotografia les batalles segons les tècniques d'aquell moment, amb les plaques antigues i els objectius d'aquella època, i t'acaben revelant fotos que no saps si han estat fetes avui dia o en el moment de la guerra civil. No notaries la diferència.

Una tornada als orígens.

Cada cop més, torna la fotografia pobra. Cada cop està tenint més èxit. Hi ha un fotògraf de *The Washington Post* que, en contraposició a la fotografia digital i els retocs amb *photoshop*, treballa amb una màquina de plàstic amb una òptica suau, i s'obliga a fer tots els reportatges amb aquesta màquina gairebé de criatura. El plantejament és que la màquina no domini el fotògraf.

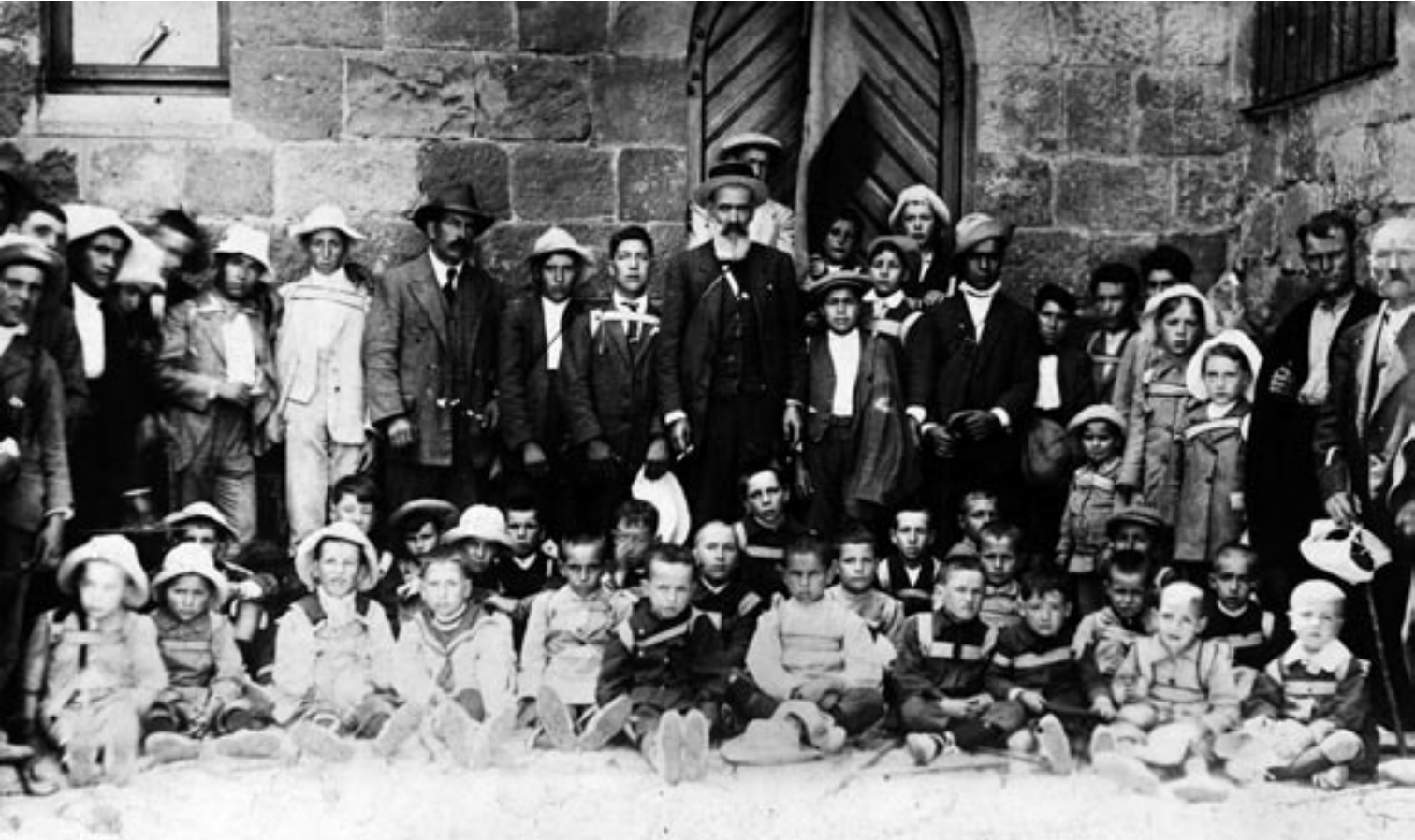
I a Catalunya hi ha molta altra gent que domina aquestes tècniques.

Jo et diria que els últims a dominar segons quines tècniques som nosaltres.

És vostè com un últim mohicà? L'últim dipositari de segons quina tècnica artesanal?

A Catalunya, lamentablement, et diria que quedem molt poquets. El que sí que hi ha és artistes, universitaris, que utilitzen la fotografia digital per fer les seves creacions i la combinen amb

Escena de col·legi, a Pradell de la Teixeta (circa 1900), d'autor desconegut. Ribas Prous porta anys recopilant fotos del poble de diversos arxius.

suports i tècniques fotogràfiques més artesanes.

I, atesa la seva experiència, què en sabem de la història de la fotografia a la comarca del Priorat?

La veritat és que he de confessar que conec molt poc quins són els fotògrafs que, històricament, han treballat als pobles del Priorat. No he fet el seguiment i estic segur que podien sortir vertaders tresors fotogràfics. Això sí, el que sí he trobat són nombroses fotografies del Priorat fetes per fotògrafs reusencs.

Fotos de quina mena?

A l'exposició del Photomuseum de Zarautz recordo que n'hi havia algunes del Priorat. Com a mínim, n'hi havia una de les ruïnes d'Escaladei plenes

d'esbarzers dels anys 20 i em sembla que n'hi havia una altra d'un pagès de la Morera dels anys 40.

Fotos d'Escaladei n'hi deu haver a mansalva.

N'hi ha. Els fotògrafs van tenir una gran obsessió, emparant-se en una certa visió romàntica, en fotografiar Escaladei, Poblet i Santes Creus. Hi ha milers de clixés. Hi va haver gent que va fotografiar Poblet pedra a pedra. Amb l'ànsia que tot allò no se n'anés a passeig.

De Siurana també hi deu haver fotos d'època...

També. Hi ha fotos, per exemple, de la Mare de Déu de Siurana abans que fos robada. I hi ha fotos de la Mussara abans que quedés deshabitada, amb nens i gent llaurant.

El poeta i escriptor Josep Maria Prous i Vila a l'exili.
Foto de Josep M. Ribas Prous el 1978.

amb ell perquè coneixia molt bé la fusta i com treballar-la. Va sonar molt bé, i vaig continuar. I en tocar jo un instrument fet per mi, sempre hi havia un o altre company que em demanava si n’hi podria fer una. I vaig continuar.

La viola és un instrument recuperat fa relativament poc no?

Exacte, van arribar fins el segle XVIII. Un deixeble de Bach, C.Ph. Abel, va ser dels últims a fer-la servir. Després es va perdre perquè no és un instrument molt potent, el que busca és la riquesa dels harmònics.

Té una estructura harmònica més rica que no pas un violoncel o un violí: té l’espectre més ampli però té menys potència. Es va deixar d’utilitzar quan el concert es converteix en un acte públic en grans sales i quan van començar a haver de tocar sols. Aleshores la viola es va anar perdent perquè el cel·lo era molt més potent. A part també que la tècnica viol·loncelística es va anar perfeccionant. A partir de llavors el violí i el cel·lo van dominar.

I van desaparèixer les violes?

Efectivament, van desaparèixer. Se’n van conservar, n’hi ha als museus, però no es van tocar més.

I a l'hora de recuperar-los vau poder accedir a aquestes...

Sí, sí... Per exemple, aquesta —ensenya un dels instruments construïts per ell— és una còpia d’una italiana. Vaig poder tocar l’original, perquè la té el Jordi Savall. Em vaig trobar que els instruments que tenia el Jordi per mi eren molt pròxims i els podia tocar. Ell va comprar l’original d’aquesta i la soprano a un lutier italià. I els he tingut a la vista tota la vida, he pres mides, els he tocat, sé com sonen... Així, a l’hora de fer-los és més fàcil.

Quant es pot tardar per fer una viola?

És la pregunta del milió. Tinc un amic, un lutier, a Barcelona que en va haver de fer una i la va fer en dos setmanes. Té molta pràctica. Jo trigo molt més.

Quantes n’has fet?

Una trentena. No està malament. Jo tampoc sóc un... Bé, perfeccionista

amb cert aspecte sí, perquè el so el cuido molt. Amb els acabats, però, he tingut algun problema. Per exemple, amb els vernissos. I encara en tinc!

I no influeixen en el so els vernissos?

Sí, però no és el secret. N’estic convençut. El secret està a saber llegir la fusta, i saber com et respondrà. I és molt difícil racionalitzar el que fas! La prova és que jo n’he fet una trentena i, quant al so, tots tenen alguna una cosa en comú. I no sé com ho transmeto. Moltes vegades quan acabo una tapa, quan estàs fent la volta, quan estàs buidant, els

Sergi Casademunt: “Saber interpretar”

MARC CORTADELLES
FOTOS: MCB

És un músic barceloní que sempre ha estat lligat a Siurana, on està fent un celler amb els seus nebots. La seva principal tasca professional és recuperar música antiga. Ho fa com a músic tocant la viola de gamba, com a lutier fent-ne una trentena, com a musicòleg investigant a arxius, com a impulsor fundant l’Orquestra Barroca Catalana fa uns vint anys, com a docent essent professor de l’ESMUC i com a promotor organitzant un festival de música antiga al Camp de Tarragona, en la seva primera edició de l'estiu passat. I a casa seva (que ell mateix ha projectat, ja que és arquitecte) treu sons d’una de les seves violes.

Aquests instruments que fas, quina acollida tenen? Hi ha molta gent que en fa?

Tenen bona acollida.

A Catalunya, quan jo vaig començar, no hi havia cap lutier que en fes. A Europa però ja hi havia molta més tradició.

Vaig començar amb un amic que feia clavicèmbals, en Joan Martí. L’ajudava i sempre em quedava el cuquet: “Ostres, a part de tocar, estaria bé fer-ne un algun dia”. I vaig dir: “Mira, faré una viola petita, i si sona bé en faré més, i si no doncs ho deixo”. I la vaig fer allà, junt

gruixos, els llocs, l’elasticitat que té, la vas tocant... Penses que ha de vibrar, piques... I hi ha dies que ja no sé veure-hi res més, la deixo. I l’endemà hi tornes i dius: “Ostres, hauries de tancar aquest instrument”. Però llavors encara no ho acabo de veure clar, perquè pensa que un cop l’has tancat ja no pots tocar res més... T’esperes una setmana i cada dia vas fent diverses operacions i et plantejes rebaixar una mica d’aquí, una mica d’allà...

La primera viola, la veritat és que no va sonar d’entrada. La muntem i els greus no sonaven de cap manera: un desastre. I trencant-nos el cap.

Per què?

L’instrument porta una biga, la barra harmònica que aguanta la tapa, i al mateix temps de reforçar ha de deixar que vibri. Si la fas molt grossa i molt rígida la tapa es queda com un bacallà sec, i per tant no es belluga. Llavors la gràcia, sobretot en els greus, que són els moviments lents... és allà on influeix més la barra. Perquè en els aguts, com que és una freqüència molt petita, amb molt poc moviment (una cosa rígida), ja sona. Però una freqüència greu —fa un so de freqüència greu— ha d’estar més tou. Aleshores amb en Joan Martí se’ns va acudir d’encolar per sobre un tros de fusta per rigiditzar una mica la tapa. El que hauríem fet per sota ho vam fer per sobre la tapa, per provar a veure què passava. I va resultar que sí, oli en un llum. Va sonar millor. Llavors vam obrir, vam fer una barra nova més llarga i quan la vam tenir muntada de nou vam comprovar que sonava molt millor.

Això li dius a un lutier clàssic i et diu: “Tu estàs boig, tio”. En *serio* que t’ho diuen!; amb un altre to: “No, no, a veure: els instruments es fan, es tanquen; i si sonen, bé: i si no, també”. Tu creus? I l’esperit de recerca, i tot això? Molts lutiers van per patrons. Copien el model aquell, sense plantejar-se si la beta que estan fent servir és ample quan en el model aquell és estreta... Una cosa és l’art i una altra és l’ofici. Si l’ofici està al servei de l’art, avances molt més! Has de tenir la idea que allò que fas és un mitjà per arribar a un altre lloc: no és l’objectiu! El vernís no és l’important. Fixa’t: als concursos de Cremona no els escoltaven els violins! Donaven els premis mirant-los! Primer premi: primer premi de què, de moble? O de què? Però bé, ara ja ho fan diferent.

Tinc la sensació que els que treballeu amb la música més antiga teniu aquest esperit de recerca i de reformular-vos.

Exacte!, i de buscar a veure com ho feien, perquè havien escrit allò.

Però llavors hi ha l’altre gran sector que a mi em sembla que el que fan és pura còpia, sense aquesta recerca. Interpretar vol dir que també hi fiques de la teva part i que també reformules, no? I em sembla que els conservatoris estan plens de gent quadriculada.

Hi ha molta cosa estereotipada. Hi ha menys investigació al darrere.

També compons?

No, no dono per tant. Sempre m’ha fet molta por. A mi m’agrada molt la feina de recerca històrica, buscar música i trobar i tocar la bona, no la dolenta. Sempre m’ha agradat tocar i remenar biblioteques. En aquest festival mateix vam tocar coses que he trobat a arxius.

Jo sóc musicòleg de vocació, i sempre em barallo amb els musicòlegs perquè publiquen coses de poca qualitat. Si es publicués en revistes científiques ho entendria, perquè té un valor x en aquest aspecte, però penso que és un error donar-ho als músics; els perjudica a ells i a la música. Ja sabem que aquí no trobarem un Bach. L’agafis per on l’agafis n’hi ha per llogar-hi cadires: és una cosa extraordinària. Per exemple, per aquí hi ha algunes villancets amb uns temes meravellosos. Fins i tot he fet la prova de tocar-los a Alemanya o a gent s’altres païssos i preguntar-los: de qui és? Deien: “És de Bach? De Händel?”. Doncs no, és de Miquel López. Però a aquest compositor nostre al cap de trenta compassos se li acaben les eines de contrapunt i de composició i ha d’acabar: ja no sap què fer. En canvi, li dones a algun compositor centreeuropeu o italià i et fan el que vulguis: la tècnica. No els hi mancaven idees, n’hi ha de genials, però aquí, al segle XVIII anàvem fent amb la tècnica del segle XVI.

Però tot d’una et trobes algun compositor que fa coses molt bé, que mira endavant i no endarrere. Per exemple, hi ha un mestre de la Capella de la Catedral de Barcelona, Francesc Valls, a començaments del XVIII, que és partidari dels Àustries i que està en contacte amb els músics italians de la cort que el rei instal·la a Barcelona. I ells tenien la tècnica a flor de pell. El més fluix et feia unes fugues i uns contrapunts impressionants. Aquí ja ho tenien, però a l’antiga. Però Francesc Valls agafa la manera de compondre d’ells, i ho adapta al seu llenguatge en lloc de copiar-ho al peu de la lletra. I això és el mateix que van fer a Europa, el que va fer Bach. Bach va transcriure coses de Vivaldi i altres compositors

italians i es va anar influenciant d’aquests músics i va anar incorporat-ho al seu estil. Bach potser és l’exemple que no s’ha de posar perquè era genial. Però els altres que estaven per sota no copiaven els italians, que eren els capdavanters, sinó que incorporaven aquella música a la seva manera. Llavors et trobes música d’aquest senyor Valls que sona a música alemanya! Però després el que es fa és copiar literalment l’estil de les àries italianes. I surten bunyols, perquè només copien la carcassa. A l’església es fan villancets que són àries d’òpera. Agafen allò que triomfa i ho copien tot.

I com vas començar amb la música?

De ben petit que la mamo, des dels set anys. Als nou vaig entrar a l’Escolania de Montserrat i m’hi vaig passar sis anys cantant. I allà realment és on em vaig formar, sota la direcció del pare Irineu Segarra.

I quin va ser el teu primer instrument?

L’oboè. Però vaig tenir un problema al pulmó i em van dir que millor que no bufés. Llavors vaig començar amb el cel·lo. Després, de gran, vaig descobrir un grup de música antiga de Barcelona l’Ars Musicae, que dirigia l’Enric Gispert i aquí vaig començar a tocar la viola de gamba.

I amb el Jordi Savall?

Ell havia entrat a Ars Musicae mig any abans meu. I ja havia fet un curs d’estiu i l’havia descobert. Llavors vam muntar un quartet i començàrem a tocar.

I quan es va començar a recuperar la viola?

A Barcelona ja t’he dit que hi havia un grup de música antiga: l’Ars Musicae. Doncs en aquest grup havia cantat la Victòria de los Ángeles quan començava, als anys 40. Va ser fundat abans de la Guerra per un enginyer de la Renfe aficionat a la música i per un musicòleg, mossèn Higiní Anglès, de Maspujols, que era el responsable de la secció de música de la Biblioteca de Catalunya. Havia anat a estudiar a Alemanya i en sabia molt. Llavors, van començar a fer còpies d’instruments antics.

Van comprar a fora, però els de corda els van encarregar a Ignacio Fleta, que era un guitarrer molt famós de Barcelona, que va fer un quartet de violes de gamba. I el seu germà va fer el violone, que és com un contrabaix però amb sis cordes. Tots els instruments de corda els va fer aquest lutier, i ara estan al Museu de la Música.

I a Europa ja s’estava recuperant la viola?

On van començar a recuperar tot tipus d’instruments va ser a Anglaterra. Tant, que al segle XVIII hi havia una orquestra que es deia Of Ancient Music: al segle XVIII feien música antiga! Els anglesos són fantàstics

perquè no han perdut mai el fil. Avancen sense perdre els orígens, sempre recuperen. Increïble.

I a més a més ho renoven?

Sí, és clar, han anat evolucionant. A Europa i a tot arreu ha passat una mica, les grans obres sempre s’han mantingut. Per exemple, aquí, *Victòria*, el segle XVIII encara es cantava i es coneixia. Als grans compositors sempre se’ls ha tingut més respecte. Ha estat el dia a dia el que ha fet que la música que es componia avui demà ja no fos vàlida. Als mestres de capella se’ls exigia cada any que fessin noves misses, però de tant en tant et trobes a les actes: “Han demanat que es toqués la missa del mestre de fa quaranta anys perquè era molt bona”. És curiós. Però sobretot els pioners van ser els Països Baixos, Alemanya i Anglaterra.

Els que estem al marge sentim a parlar d’això a partir de la tornada del Savall, i sobretot de la pel·lícula...

Sí, va ser un fet mediàtic. Però encara hi ha molta gent que no sap què és una viola de gamba. Quan vaig als aeroports dic que és una guitarra o un cel·lo, perquè si no no m’entenen... El Jordi ha fet molta feina amb la música francesa per a viola de gamba, pràcticament l’ha descobert ell. Millor dit, l’ha posat a l’abast. És una musica amb la qual ell s’hi ha identificat molt i que la toca molt bé. Va anar a estudiar a Basilea, on hi havia un professor que ja tocava la viola de gamba, però així que va arribar ja va veure que allò s’havia de renovar, anar més als orígens.

Primer s’han de saber interpretar els signes de la partitura, saber llegir. En principi, totes són iguals (pentagrama i notes), però com més enrere vas més canvia. Llavors s’han de buscar els tractats de l’època i buscar les explicacions. Normalment, els francesos són els que més han dit com s’havia de fer la música. La música francesa és una música molt d’ornament, sobretot la barroca, i tenien necessitat d’explicar com interpretar-la. I cada autor, en la partitura que editava (perquè a Europa, a diferència d’aquí, s’editava música: aquí hi ha quatre coses mal contades del segle XVIII; no hi ha hagut mai una indústria musical al darrere, a França i Alemanya sí que funcionava molt) posaven al prefaci les especificacions de com s’havia d’interpretar. Hi ha obres que sempre s’han tocat de la manera que està escrita la partitura, però que quan arriben els de la música antiga reivindiquen que s’ha de tocar diferent. Per exemple, les obertures a la francesa (una forma de començar una peça) el ritme escrit és una corxera amb punt i una semicorxera. Doncs a la seva època ho tocaven diferent del que estava escrit: ho feien molt més puntejat. I això no es descobreix fins que no es troben els documents en què se’ns diu com s’ha de tocar. Són petits detalls que et serveixen per fer una lectura diferent d’aquesta música.

És molt interessant tot això explicat així... Moltes vegades t’ho expliquen d’una manera magistral que se’t fa poc proper, en canvi d’aquesta manera planera és molt atractiu.

I tant. Mira, jo sóc d’aquells que als concerts (sobretot abans) feia petites explicacions. Recordo un dia a Mollet, em sembla, amb l’Orquestra (érem tretze o catorze), que ens vam quedar acollonits perquè hi havia la sala plena. Però es veu que hi havia un míting sindical i després no es va quedar ningú. Van entrar els del concert i també eren tretze o catorze. Sortim nosaltres a tocar i era una sala molt gran, amb un escenari molt gran. Saludem, em miro la gent i dic: “Escolteu, què us sembla si agafem cadires i us poseu a una part de l’escenari i nosaltres a l’altra?”. I va anar fantàstic. Després del concert la gent s’interessava pels instruments, la manera de tocar...

I l’Orquestra Barroca Catalana?

Fa anys que funciona. Es va fer amb la intenció de formar i captar gent del “món de la moderna” per interpretar a l’antiga. Primer venien sense els instruments adequats, però a poc a poc s’anaven posant tripa i tot això. Perquè als instruments de corda de música antiga, les cordes són de budell (les modernes toquen amb metall, teflon...). I és tota una escola, completament diferent, molt més difícil. Has d’aprendre a treure-li so. Un cop n’aprens, el so és molt més bo.

I si n’has après amb tripa i et passes a l’altre?

Ho trobes bufar i fer ampolles.

I sona bé igual?

No, a mi no m’agrada el metall. Jo vaig estar tocant-hi molts anys i és més potent, té més projecció... Per exemple, Pau Casals va tocar tota la vida amb tripa.

I la tripa, què és exactament?

Budell de xai.

I aguanta?

Aguanta fins que es trenca, aquest és el problema de les orquestres.

I hi ha gent que en fabrica?, hi ha mercat?

Sí. I cada vegada s’està recuperant més. Moltes vegades, als de clàssica, quan ho tasten, els hi encanta. Però per a una orquestra amb cinquanta violins no pots anar amb la prima de tripa.

I les del teu instrument com són?

Aquestes són entorxades. Són filades, però l'ànima de dins és de tripa.

Són fils de budell cargolats. Es poleixen i els calibren: com més prima, més agut; i com més gruixuda, més greu. Per exemple, els contrabaixos de sardana porten unes cordes que són com mig dit, molt gruixudes.

Aquí la progressió és gairebé geomètrica, no és aritmètica. Llavors les dues més greus et surten molt gruixudes i fofes, amb poca potència. I per fer-les sonar és difícil. Perquè per augmentar la massa has d’augmentar el diàmetre. Per tant, mecànicament funcionen pitjor. La manera de resoldre-ho és fer una ànima més prima i cobrir-la de metall. En allunyar la massa del centre s’aconsegueix més inèrcia, més moment, que les fa aguantar més temps vibrant. Aquest és el perquè.

Tornant al tema de l’Orquestra, hem reclutat i reciclat gent cap a la música antiga, la funció que ens vam proposar. Fer una orquestra nova amb gent de Valladolid, d’Itàlia, de França... vam pensar que no era la manera de fer-ho. Tot i que no hem pogut fer una cosa estable (anem treballant per produccions) sempre intentem que el màxim de gent sigui del país o estiguin aquí.

I quants sou ara?

Mira, fa més d'un any vam fer la Passió segons Sant Mateu. Necessitàvem dues orquestres de corda, més els vents... Deviem ser més de quaranta persones.

Llavors no sou sempre els mateixos?

Estrictament no. Depèn del moment, si la gent està compromesa... Com

que tothom en aquest món és *freelance* i va tocant amb qui pot, ja se sap. Però sempre podem fer-ho amb el màxim nombre i incorporant-ne de nova. Però és difícil.

I els objectius que et vas plantejar al principi s’assoleixen?

Home, no me’ls vaig plantejar jo sol... També hi havia el Santi Aubert, que toca el violí, i entre tots dos ens hi hem posat. Els objectius s’haguessin aconseguit més si la cosa hagués estat més estable. Però hem interessat a gent que ara toca amb Le Concert des Nations, que dirigeix el Savall, amb Les Arts Florissants d’en W. Christie a França, amb Al Ayre Español de López Banzo o a l’Orquestra Barroca de Sevilla, i que van començar amb nosaltres... Això vol dir que hem fet un servei.

I encara funcioneu?

Tenim dos o tres projectes: un Judes Macabeu amb el Cor de Lleida, potser farem els Motets de Bach amb l’Orfeó Català... Amb el Lieder Camera també tenim alguna cosa. Projectes, n’hi ha.

I tornant cap aquí... Els dèficits musicals que hi ha al Camp de Tarragona són similars als que té a Catalunya?

Crec que aquí n’hi ha més. Culturalment Tarragona ha pintat poc. Com que Barcelona ho fagocita tot.

Aquest festival que organitzes aquí, quin paper jugaria dins del mapa de Catalunya?

La idea que teníem primer era buscar una mica de circuit, com fan al teatre. Des de l’Orquestra primer volíem fer això, però va sortir l’oportunitat de fer el festival, i teníem la intenció de repetir els concerts: el concert que fèiem a Prades, fer-lo a Almoŕter. I en properes edicions la idea seria implicar un poble de cada comarca del Camp de Tarragona: el Tarragonès, el Baix Penedès, el Priorat, el Baix Camp i la Conca de Barberà. Llavors el que fariem (digues-li festival o cicle) seria repetir-lo, girar-lo... A veure si aconseguim que altres municipis, com Montblanc, s’hi apuntin.

A Montblanc les esglésies no te les acabaràs... Perquè els fas a esglésies els concerts, no?

El farem a esglésies, però també altres llocs. No estem tancats... Busquem una acústica agradable. Nosaltres no anem amb amplificació, per tant necessitem un lloc que ens amplifiqui una mica. El que tampoc no ens interessa és que ens amplifiqui massa i ho barregi tot, perquè llavors no s’entén res... S’ha de trobar el punt mitjà.

Els intèrprets d’aquest festival, qui van ser? De la zona, de l’Orquestra...

Nosaltres volíem començar amb uns de l’Orquestra, que seriem els promotors, i després que s’hi afegís més gent, anar buscant. Enguany ho hem hagut de fer com hem pogut, adaptant-nos al pressupost de que disposàvem. Jo, per exemple, vaig tocar sol aquí a Siurana, cosa que tampoc no m’entusiasma, m’agrada molt tocar en grup, però així és més barat. El Festival té una atenció especial als músics joves: aquest any tres dels sis concerts van estar dedicats a grups novells.

I l’has fet tu l’arquitectura del celler que estàs a punt d’inaugurar aquí, a Siurana?

Sí, l’he fet jo. Hem hagut de fer el màxim amb el mínim ja que no som capitalistes... —Davant l’ordinador:— Això és una de les naus. Tenim la roca a dintre. És un cingle i li hem enganxat el celler. Llavors hem cobert el sostre de terra per sobre i ja està. És un bon lloc, i molt bonic. I ja tenim nom: Graus de Siurana.

I com veus el futur d’aquest celler?

Espero que ens en sortim, perquè com que el vendrem aquí a Siurana, al restaurant de la meva neboda... No en viurem però... —riu—.

QUI A QUI. QUI AQUÍ? núm.3
hivern 2008

Arte, cultura e impostura → Domingo Mestre
Xavier Amoròs → Roser Vernet / Aïda Jordà
Roger Pascual → Jordi Martí i Font
Josep M. Ribas Prous → Toni Orensanz
Sergi Casademunt → Marc Cortadelles / MCB
Cloc un ull i se m'obre una orella → Aïda Jordà / MCB

correcció de textos: **Antoni Mateu**
coordinació i disseny: **Francesc Vidal**
edita: **Comissariat associació**
apt 430. 43200 Reus [Baix Camp]
asscomis@tinet.cat
<http://www.comissariat.cat>
<http://www.prioratcentredart.cat/>
<http://www.xarxaprod.cat/>

amb el suport de:

Generalitat de Catalunya.
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Diputació de Tarragona
Caixa de Tarragona. Obra Social

